

ultravijoličnim filtrom in s stranskimi varovali, ki preprečujejo, da bi močno sonce prišlo do oči s strani. Kot smo v Planinskem vestniku že nekajkrat zapisali, naj pri tem izdatku ne bi pretirano varčevali — in naj bi po možnosti vzeli s seboj na pot še rezervna očala.

Seveda v opremi ne bi smela manjkati baterijska svetilka, najbolje alpinistična ali jamarska, ki se jo pritrudi na čelo, da so roke proste. Pomisliti je treba tudi na mažo za čevlje in kremo za obraz in roke, saj bi sicer lahko dobili po obrazu opekline in razpokane roke. Posebno moramo biti med potjo pozorni na nos in na ustnice; oboje je treba ustrezno zavaruovati pred soncem in vetrom.

Praktično je imeti na vrhu nahrbtnika kos armafleksa ali celo nekakšen sedež, velik 30 x 40 centimetrov, iz lahkega poroznega materiala in z alu folijo na eni strani, da lahko med potjo sedemo, ne da bi imeli mokro zadnjico ali da bi si ne prehladili ledvic. Naposled seveda ne bi smeli pozabiti vzeti s seboj priložne lekarne, kakršno sicer jemljemo s seboj v gore

ZLATÁ VREDNI NASVETI

Kar zadeva obleko na takšni turi, naj bi bila podobna tisti, ki jo vzamemo s seboj v visokogorje. Vsekakor ne bi smeli pozabiti vzeti s seboj rezervnega perila. Malo prostora zavzame naglavni trak, ki deloma nadomešča kapo, kadar je lepo, vendar hladno vreme.

Prehrana med takšno potjo je podobna prehrani med turo po visokogorju. Dodatno je treba vedeti, da je treba tudi pozimi piti, čeprav človek ni pretirano žejen, kajti izguba tekočine s potenjem je precejšnja, zaradi mraza pa človek ne čuti potrebe

po pitju. Vsak dan je vsekakor treba popiti tri litre do pet litrov tekočine, v visokogorju pa nemara še več. Pomembno je opazovati svoj urin, ki ne sme biti pretemen. Priporočiti je mogoče najrazličnejše rastlinske čaje, ki jih je mogoče kupiti pri nas in v bližnji tujini, odlična sprememba pa je skodelica kakava, ki ga je mogoče pripraviti iz vode, mleka v prahu in čokolade v prahu ali kakava.

Izogibati se je treba vsakršnega alkohola, ki širi kapilare, posledica tega pa je močnejša prekrvavitev. Tako ima človek začasno občutek, da mu je toplo, vendar se ohlaja. Takšen zapeljiv občutek toplote pa je lahko karseda nevaren.

Prav tako se je treba izogibatí zelo sladkih jedi in pijač in grozdnega sladkorja. Povečano dovajanje »čistih ogljikovih hidratov« pripelje do nasprotne reakcije v telesu.

Vsa ta oprema, ki jo priporočajo poznavalci, pa še vedno ni čisto vse, kar naj bi vzeli s seboj na dolgo, večdnevno zimsko turo s smučmi po zasneženih pokrajini. Tisti, ki se bo odpravil na takšno pot, bi že moral imeti vsaj nekakšno izkušnje z daljšimi potovanji v drugih letnih časih, sicer naj se ne bi podal na takšno pot sam, ampak v družbi z izkušenejšim kolegom. Koristno se je takšnega podviga lotiti najprej na primer za dva dni po pokrajini, ki jo človek vsaj deloma pozna, tako da se lahko v sili zateče v najbližjo vas. Na taki poti popotnik tudi spozna, kako pripravljen je šel v pustolovščino in na kaj je pozabil pred odhodom na pot. Daljše potovanje v neznanu zimsko pokrajino bo tako zares dobro pripravljeno in bo majhna možnost, da bi popotnik tvegal več, kot je še varno.

SMUČATI SE JE MOGOČE TAKO IN TUDI ČISTO DRUGAČE

SPROŠČENOST NA ZASNEŽENIH POLJANAH

Smučanje, kakršno je pred desetletji pač že bilo, se je najprej začelo razvijati v planinski organizaciji; kdor se je namreč včasih hotel smučati, je moral s smučmi na ramah najprej priti na vrh pobočja, od koder se je šele — za nagrado za trud — začel užitek spusta ali smuka. Toda ko ljudje pozimi niso več hodili v hribe predvsem zaradi planinskih užitkov, ampak skoraj izključno zaradi smučanja, se je smučanje ločilo od planinstva, pozneje pa še razdelilo na smučarske panoge od smučarskega teka prek alpskih panog do smučarskih skokov in poletov. V planinskih vrstah so zdaj pravzaprav ostali le še turni in alpinistični smučarji, tako za ene kot za druge pa so smučmi le priprava, s katero se lahko pozimi gibljejo v gorskem svetu. Gre torej za gorništvó s po-

močjo smučí in manj za smučanje po gorskem svetu.

Najstarejše in še najbolj množično »alternativno« smučanje je turno smučanje. Ponekod, predvsem na najbolj znanih turno-smučarskih predelih, je ob lepih aprilskih in majskih dneh in koncih tednov že toliko smučarjev, da so ekstremni varstveniki okolja zaradi tega že karseda zaskrbljeni (medtem ko zmernejši varstveniki gorskega sveta menijo, da nad gozdno mejo smučarji v gorah v glavnem ne delajo nikakršne škode).

NOVE OBLIKE SMUČANJA

Modernejši načini smučanja v gorah nasprotno zbujaajo skrb. V nekaterih alpskih deželah in državah so že prepovedali he-

likoptersko smučanje, ko helikopter odnese smučarja na goro, od koder se potem spusti v dolino. Takšno smučanje je škodljivo predvsem zaradi hrupa. Ko bo sprejeta alpska konvencija, bo takšno smučanje povsod v Alpah prepovedano.

Do sredine tega stoletja je bilo število smučarjev po svetu razmeroma majhno. Od šestdesetih let dalje pa so se ljudje vse bolj tudi pozimi vračali k naravi, tudi s smučmi na nogah. Tudi pod vplivom medijev so se vse več začeli navduševati nad smučanjem vseh vrst. Tako so se razvile številne oblike smučanja, od katerih so nekatere zdaj še komajda znane. Med temi naj omenimo le skibob, smuk na velikih strminah, heliski in njegove prednike, ko smučarja prinesejo in pripeljejo na hrib mehanska prometna sredstva od motornih sani do helikopterja, alpinistično smučanje, ki je slejkoprej ostalo zelo ekskluzivno, smučarsko akrobatiko, ki jo imenujemo tudi »free style« in ki ima kot tekmovalna panoga tri kategorije smučanja, in najhitrejšo možno smučanje na kilometrski razdalji z letečim startom.

Smučarji so zadnje čase hoteli vse več prostosti na zasneženih poljanah in strminah. »Tradicionalisti« so se tako umaknili v visokogorje in sredogorje, kamor pozimi tako rekoč nihče ne zahaja, drugi so si omislili — na primer monoski. To ni nikakršna igrača za na sneg, ampak športni pripomoček, nad katerim so nekateri celo še bolj navdušeni kot nad smučmi.

ROJSTVO MONOSKIJA

Do sredine sedemdesetih let so bili smučarji na eni smučki redkost. Na pet do deset centimetrov visoko deščico so pritrtili vezi, vse skupaj pa montirali na čisto navadno smučko normalne dolžine in širine. Kdor se je hotel tako smučati, je moral prej dobro obvladati »normalno« smučanje, saj je bilo smučanje na eni smučki povezano z večjimi težavami.

Leta 1976 pa je Američan Hyke Doyle, ki je izpopolnil surfanje na vodi in je bil nasploh raziskovalen duh, izdelal prvi pravi monoski. Površina tega športnega pripomočka je trikrat tako velika kot površina normalne smučke in gre torej za veliko in široko desko. Nanjo je bilo treba pritrčiti obe nogi — pa je šlo, in to še kako! To je bilo rojstvo nove prostosti, neprisliljene lahkosti. Da pa bi bil ta cilj v popolnosti in v celoti dosežen, je moralo preteči še nekaj let, ko so opravili še marsikatero izboljšavo na tej napravi.

Tako se je rodil nov šport, čigar možnosti dopolnjujejo tiste, ki jih ponuja normalno smučanje. Z obema nogama v istem »čevlju« je tako nastala nova oblika drsenja po snegu.

Čas navajanja in učenja je hitro minil — in že so nastali filmi in srhljivi posnetki,

Takole je mogoče drseti z monoskijem

ki prikazujejo drzne monosmučarje. S tem se je začel močan vpliv na smučarje, ki so se začeli seliti z dveh smučmi na eno samo. Toda že od začetka so monosmučanje posebno cenili tam, kjer je ob padcu smučar utrpel najmanjšo škodo ali poškodbo: na pršiču.

Vedeti je treba, da smučar na eni smučki kar težko vstane, ko pade, manj izkušen pa pade hitreje na eni kot na dveh smučeh. Ob vsem tem je treba vedeti še to, da je smučanje z eno smučko po deviških belih prostranstvih izreden užitek, vendar je treba paziti, da smučar ne bi z monoskijem »prerezal« pobočja in sprožil snežnega plazua, kar se z monoskijem zgodi hitreje kot z navadnimi turnimi smučmi.

DOBRE IN SLABE STRANI

Po prvih doma izdelanih monoskijih so tovarnarji vzeli stvar v svoje roke in poskušali pravi material za takšne smučmi. Zdaj si svetovni trg tega izdelka deli v glavnem deset konstruktorjev, od katerih je večina tovarnarjev smučmi. Kljub vsemu pa je pri proizvodnji monoskija še vedno več problemov, od katerih je najpomembnejši vez, ki jo vseskozi izboljšujejo. Prav tako izboljšujejo smučko, da bi bilo z njo lažje voziti zavoje. Zdaj ponujajo tovarnarji tudi različne dolžine za otroke in odrasle. Prav tako izdelujejo posebne palice za monoski, ki so 10 do 15 centimetrov daljše od navadnih smučarskih palic.

Ob tem je treba povedati kakšno besedo o drži smučarja na takšni smučki, ki je pokončnejša kot pri navadnem smučanju.

Ali nosijo ti smučarji glavo tako pokonci zato, da bi natančno preiskali nova obzorja? Takšna drža hkrati prispeva k popolnejši sprostitvi: razširjene roke delujejo kot prečka, ki jo je mogoče dobro izkoristiti in s tem obdržati pravo ravnotežje.

Na urejenih smučiščih in na grbinah zahteva monoski večji občutek za ravnotežje in večjo spretnost kot na pršiču. Vendar so zdaj že takšni smučarji na eni smučki, ki se smučajo vsepovsod in celo na zelo velikih strminah. Velika prednost monoskija je na spihanem snegu in v zametih, na mokrem in gnilem snegu. Tam pride smučar mnogo bolje preko z monoskijem kot z navadnimi smučmi in pri tem potrebuje manj moči, ko drsi čez to s tekočimi, gracioznimi zavoji.

Na monoskiju sta obe »skupaj zvezani« nogi zelo solidna celota. To med drugim dokazuje podatek, da je zdaj sorazmerno manj takih in drugačnih nesreč na monoskiju kot na navadnih smučeh. Seveda pa obstajajo tudi težave: zdaj je za monoski sovražnik številka ena zaledenela strmina, prav tako pa se je z monoskijem vsaj prve dni takšnega smučanja težko pripeljati z žičnico na vrh smučišča (kjer je to seveda dovoljeno).

KJE SO MEJE ZMOŽNOSTI?

Kdor se hoče s svojim monoskijem smučati po deviški gorski pokrajini, si mora pač naložiti svojo napravo na hrbet in ure

dolgo korakati v hrib peš — ali pa si pripeti na noge turne smučī s psi in se tako povzpeti na goro. V resnici je ponekod že mogoče videti smučarje, ki imajo gor gredē na nogah turne smučī, nazaj grede pa monoski na nogah in turne smučī privezane na nahrbtniku. Kdor ima rad spremembe tudi na snegu, se mora za to pač potruditi, čeprav moramo priznati, da prav prijetna takšna nošnja ni.

V začetku leta 1980 so se nekateri vneti monoskijaši smučali z monoskijem z več visokih vrhov Južne Amerike, leta 1984 pa prek južne stene Grandes Jorasses. Od takrat so se smučali z monoskijem tudi po ozebnikih, strmih več kot 50 stopinj. Hitrostni rekord na monoskiju na razdalji enega kilometra z letečim startom je dosegel Bruno Gouvy aprila 1984, in sicer 177 kilometrov na uro. Tako hitro se večina ljudi še ni nikoli peljala niti z avtomobilom. Vedeti pa je treba, da tudi ta športni pripomoček izpopolnjujejo in da to najverjetneje še ni največja hitrost, ki jo bo kdo dosegel z monoskijem. Orodje bo še večjo hitrost prav gotovo zdržalo. Ali pa jo bo človek?

Prostost, na katero se nekateri sklicujejo, ko izumljajo nove in nove načine gibanja v naravi, včasih vendarle zavije na nekoliko stransko pot. Tako so na primer izdelali nekaj monoskijev, na katerih se lahko smučata po dva človeka hkrati, obstaja pa tudi 3,40 metra dolg monoski za pet oseb. Prebrali smo, da je bil že pogosto uspešno v uporabi.

ALPINIZEM V SOŠKI DOLINI

OBUIJANJE ZGODOVINE OB DESETLETNICI

EDO KOZOROG

Decembra lani je minilo deset let, ko je več kot trideset alpinistov iz vse Zgornje Soške doline (PD Bovec, Kobarid, Podbrdo in Tolmin) ustanovilo svoj skupen alpinistični odsek s sedežem pri PD Tolmin. Tako je nastal eden od redkih alpinističnih odsekov, ki ima svojo teritorialnost (Soška dolina), pa tudi najbogatejšo gorniško tradicijo, saj pod zgodovino Soškega alpinizma lahko smatramo vso gorniško dejavnost domačinov v tej dolini.

Zgodovino alpinizma v Alpah navadno delimo v štiri zgodovinska obdobja (prirejeno po Bergu 1985, str. 254).

1. Predalpinizem zajema obdobje prvih obiskov gorā, navadno domačinov zaradi več ali manj eksistenčnih vzrokov (lov, paša). V Zahodnih Alpah se to obdobje konča nekako z osvojitvijo Mt. Blanca, pri nas pa je bila taka prelomnica osvojitve Triglava (leta 1778).

2. Zgodnje obdobje alpinizma traja nekako od prve osvojitve Triglava pa vse do

prve oblike organiziranosti alpinizma pri nas. Na Slovenskem je bilo to leta 1921 z ustanovitvijo turističnega kluba Skala.

3. Klasični alpinizem traja od prve organiziranosti pa do prvih modernih dosežkov. Na Slovenskem so bili taki že kmalu po vojni, večja prelomnica pa je bila 1. JAHO na Trisul leta 1960.

4. Moderni alpinizem traja seveda še danes, zajema pa vse sodobne tokove alpinizma, odpravarstva, plezanje po zaledenelih slapovih, premagovanje najbolj gladkih in previsnih delov sten, zahtevne solo vzpone, športno plezanje, smučanje po smereh in še kaj.

PREDALPINIZEM

Zibelka gornišstva v Soški dolini je prav gotovo dolina Trente.

V Trenti so bile v 18. stoletju opuščene fužine. Večji del bivših rudarjev je vseeno ostal v Trenti in se naturaliziral. Vendar je bilo tu življenje težko, preživljali